

ЗАХТЕВ
ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ
ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Шифра за идентификацију дисертације _____

Шифра УДК (бројчано) 811.163.41'36

Веб адреса на којој се налази извештај Комисије о урађеној докторској дисертацији:

**СТРУЧНОМ ВЕЋУ ЗА ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ**

Молим да у складу са чл. _____ Закона о високом образовању и чл. _____ Статута Универзитета дате сагласност на извештај комисије о урађеној докторској дисертацији:

Назив дисертације: *Релативне реченице са форичким супстантивним антецедентом у савременом српском језику*

Научна област УДК(текст): језици – српски језик – граматика српског језика

Ментор и састав комисије за оцену дисертације:

1. Ментор: др Милош Ковачевић, редовни професор Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу, ужа научна област Савремени српски језик и Теоријске лингвистичке дисциплине
 2. Др Срето Танасић, редовни професор Филозофског факултета у Нишу, ужа научна област: Савремени српски језик
 3. Др Илијана Чутура, доцент, Факултет педагошких наука у Јагодини, ужа научна област: Савремени српски језик и Методика наставе српског језика и књижевности
- Главни допринос дисертације (текст до 100 речи). Докторска дисертација Тање Русимовић *Релативне реченице са форичким супстантивним антецедентом у савременом српском језику* припада области синтаксе реченице српског језика, и то и структурне и семантичке синтаксе српског језика. Релативна реченица представља подручје са врло великим бројем нерешених питања, подручје које подразумева укључење великог броја критеријума, каоо грамстичко-синтаксичких тако и граматичко и логичко семантичких.

Пошто у досадашњој граматичкој и научној литератури нису дати јасни критеријуми диференцијације рестриктивног и нерестриктивног значења ових реченица, докторанткиња је морала, и успела, издвојити јасне критеријуме препознавања (не)референцијаности унутар формално недиференцираних типова релативних реченица.

Тему је докторанткиња обрадила исцрпно: то је прва досада најисцрпнија, научно најутемељенија монографска студија о проблематици реактивних реченица са фроичким супстантивним антецедентом. У овој дисертацији доста је научно

новога: од издвајања самог проблема релативних реленица с форичким антецедентом, преко издвајања јасних критеријума идентификације њихове референцијалне или нереференцијалне семантике, до примењене методологије и критеријалног издвајања структурних и семантичких подтипова унутар овог типа зависнослужених релативних реченица.

Докторанткиња је консултовала сву релевантну литературу која се директно, додирно или општетеоријски односи на проблематику сложених, апосебно релативних реченица, па се у поређењу с том литературом јасно уочава и вредност саме дисертације, односно њених научних резултата. Дисертација Тање Русимовић, рађена на богатом функционалностилски разуђеном корпусу, доноси научно врло вредне резултате, који су значајан допринос не само србистици него и славистици и општој лингвистици. Ова дисертација је према свим научним критеријумима врло вредно оригинално научно дело.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата: Тања Русимовић

Назив завршеног факултета: Филозофски факултет у Нишу

Одсек, група, смер: Српски језик и књижевност

Година дипломирања: 1998.

Назив магистарског рада, односно докторског студијског програма: Докторске студија – Наука о језику, ФИЛУМ, Крагујевац

Научно подручје: Филолошке науке

Година одбране: 2014.

Факултет и место: Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Број публикованих радова: (навести рад који се тражи из члана 9. овог правилника): 15, од којих овде наводимо 10 најзначајнијих:

Радови из категорије М24:

1) Тања Русимовић, Бранка Миленковић, «Идентитет усмене реализације академског дискурса», *Српски језик – студије српске и словенске XVII*, Београд 2012, стр.539-548, УДК 811.163.41'42, 811.163.41'38 – **М24**

Радови из категорије М51:

2) Тања Русимовић, «Употреба жаргонизама уместо описних придева у говору гимназијалаца у Врању», *Наслеђе*, Крагујевац, 2010, стр. 161-172, УДК 811.163.41'276.3-053.6 ISSN 1820-1768 COBISS.SR –ID 115085068 – **М51**

3) Тања Русимовић, «Експлицирани управни говор у роману *Корени Добрице Ћосица*», *Радови Филозофског факултета* Универзитета у Источном Сарајеву, бр. 12 књ. 1, Филозофски факултет Пале, 2010, стр. 469-478 (УДК 811.163.41'367.5 ISSN 1512-5859) – **М51**

Радови из категорије М14:

4) Бранка Миленковић, Тања Русимовић, «Акционо истраживање и критичка анализа дигресија у усменој реализацији академског дискурса професора», *Језик, књижевност, промене: језичка истраживања*, Зборник радова са 4. научне конференције, Филозофски факултет Ниш, 2010, стр. 226-233 (УДК 81'42:37 ISBN

978-86-7379-206-4 COBISS.SR-ID 180452108) - **M14**

5) Тања Русимовић, «Парцелација зависних реченица у романима Успон и пад Паркинсонове болести С. Басаре и Топ је био врео В. Кеџмановићау», *Зборник радова са V међународног научног скупа Језик, књижевност, уметност*, Књига I, Књижевни (стандардни) језик и језик књижевности, уредник Милош Ковачевић, Крагујевац, ФИЛУМ, 2011, стр. 139-147, УДК 811.163.41'367.335; 811.163.41'38 ISBN 978-86-85991-35-6 – **M14**

6) Тања Русимовић, «Употреба жаргонизама са пејоративним значењем у говору омладине», у: *Језик, књижевност, комуникација: језичка истраживања*, Зборник радова са 5. научне конференције, Филозофски факултет Ниш, 2012, стр. 359-366, УДК 811.163.41'276.4-053.6 ISBN 978-86-7379-241-5 COBISS.SR-ID 190409740 – **M14**

10) Тања Русимовић, «Адјективне клаузе с неодређеним детерминатором у антецеденту», *Зборник радова са VI међународног научног скупа Језик, књижевност, уметност*, Књига I: Структурне карактеристике српског језика, уредник Милош Ковачевић, Крагујевац, ФИЛУМ, 2012, стр. 151-158, УДК 811.163.41'367.355 ISBN 978-86-85991-42-4 COBISS.SR-ID 194254092 – **M14**

7) Тања Русимовић, «Употребна вредност релативизатора који у односу на релативизаторе *какав* и *колики* у адјективним клаузама с показним детерминаторима у антецеденту», *Језик, књижевност, вредности: језичка истраживања*, Зборник радова са 6. научне конференције, Филозофски факултет Ниш, 2013, стр. 171-181, УДК 811.163.41'367.626 ISBN 978-86-7379-278-1 COBISS.SR-ID 198116620 – **M14**

8) Тања Русимовић, «Рестриктивност адјективних клауза с властитом именицом у антецеденту», *Зборник радова са VII међународног научног скупа Језик, књижевност, уметност*, Књига I: Традиција и иновације у савременом српском језику, уредник Милош Ковачевић, Крагујевац, ФИЛУМ, 2013, стр. 195-205, УДК 811.163.41'367.3 ISBN 978-86-85991-52-3 COBISS.SR-ID 201955084 – **M14**

9) Бранка Миленковић, Тања Русимовић, «Употреба мултимедијалних средстава као пратећег материјала у усменој реализацији академског дискурса», *Наука и универзитет: Од науке до наставе*, Зборник радова са научног скупа Наука и савремени универзитет 2, Филозофски факултет у Нишу, 2013, стр.77-90, УДК 371.68:[371.3:378 ISBN 978-86-7379-299-6 COBISS.SR-ID 202679052 - **M14**

10) Тања Русимовић, «Маргинализација сентенцијалних релативних клауза», *Језик, књижевност, маргинализација: језичка истраживања*, Зборник радова са 7. научне конференције, Филозофски факултет Ниш, 2014, стр. 317-326, УДК 811.163.41'367 ISBN 978-86-7379-323-8 COBISS.SR-ID 206863628 – **M14**

Назив и седиште организације у којој је кандидат запослен: Гимназија „Бора Станковић“ у Врању

Радно место: професор српског језика и књижевности

**ПОТВРЂУЈЕМО ДА КАНДИДАТ ИСПУЊАВА УСЛОВЕ УТВРЂЕНЕ
ЧЛ. ____ ЗАКОНА О ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ЧЛ. ____ СТАТУТА
УНИВЕРЗИТЕТА
У КРАГУЈЕВЦУ**

- У прилогу вам достављамо: - Извештај комисије о оцини урађене докторске дисертације;
- Одлуку научно-наставног већа факултета о прихватању извештаја комисије о урађеној докторској дисертацији
-

М.П.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

ПРИМЉЕНО: 01.07.2014.			
Орг.јед.	Б р о ј	Прилог	Вредности
01	2312		

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ОДСЕКА ЗА ФИЛОЛОГИЈУ ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Наставно-научно веће Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 5. маја 2014. године, предложило је а Стручно веће за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу на седници одржаној 23. маја 2014. године именовало Комисију: 1) др Милош Ковачевић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, уже научне области: Савремени српски језик и Теоријске лингвистичке дисциплине; 2) др Срето Танасић, редовни професор, Филозофски факултет у Нишу, ужа научна област: Савремени српски језик, и 3) др Илијана Чутура, доцент, Факултет педагошких наука у Јагодини, ужа научна област: Савремени српски језик и Методика наставе српског језика и књижевности – за оцену и одбрану докторске дисертације *Релативне реченице са форичким супстантивним антецедентом у савременом српском језику* кандидаткиње Тање Русимовић. Захваљујући на поверењу, Наставно-научном већу Одсека за филологију подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

I Опис докторске дисертације

Текст докторске дисертације *Релативне реченице са форичким супстантивним антецедентом у савременом српском језику* кандидаткиње Тање Русимовић има укупно 385 странице текста нормалног (1,5) компјутерског прореда, и структурисан је у следећих пет поглавља, која следе након Наслова, Идентификационе странице, Садржаја, Апстракта и Кључних речи (на српском и на енглеском језику) (стр. 1-7), а завршавају се списком коришћених *Извора и литературе* (363-385); 1. Увод (стр. 8-62), 2. *Лексичко-семантички антецедент релативне клаузе уврштене релативизаторима који/што*, чији, какав и колики (63-169), 3. *Ендоцентрични антецедент релативне клаузе уврштене релативизаторима који/што*, чији, какав и колики (170-243), 4. *Формални антецедент релативне клаузе уврштене релативизаторима ко и што* (244-327), 5. *Закључак* (328-362).

Увод садржи четири тематске целине. У њему се, наиме, најпре одређују предмет, методи и циљеви истраживања, с тим да је основни предмет истраживања опис и синтаксичко-семантичка (пот)класификација сложених реченица с релативном клаузом чији је антецедент супстантивна јединица (лексема или синтагма) са семантички или формално присутним форичким (анафоричким или катафоричким) елементом у свом саставу. Пошто функција тог форичког елемента по правилу предодређује рестриktivну или нерестриktivну функцију саме релативне клаузе, тип форичких односа зависиће од типа антецедента, што значи да на форичност антецедента утиче и сам релативизатор својом сталном семантиком. Зато, докторанткиња, као за темељно питање у раду поставља истраживање међуодноса функције форичког елемента ових антецедената и рестриktivне и нерестриktivне вредности релативне клаузе, тако да за основни циљ рада поставља издвајање и детаљан синтаксичко-семантички опис формалних и семантичких модела зависнослужених релативних реченица са свим типовима форичког антецедента уз релативне заменице као релативизаторе. Истраживање докторанткиња врши на богатом ексцерпираним језичком материјалу из разнофункционалног корпуса савременог српског језика. Корпус чине савремена

књижевна дела, као и књижевно-научни текстови из периода када се наш стандарднојезички израз већ формирао и стабилизовао (последња деценија 19. века). Научни стил је анализиран преко монографија, зборника са научних скупова из различитих научних области). Корпусом су обухваћени и текстови који припадају публицистичком и административном стилу, а примери разговорног стила представљају само писану реализацију, што значи да је у корпусу и један број веб сајтова и интернет форума и блогова. Овакав избор корпуса омогућио је анализу функционалностилске дистрибуције различитих типова форичких антецедената.

Своје истраживање Тања Русимовић је вршила примном различитих, међусобно комплементарних метода: а) *структуралне методе*, б) *методе семантичке интерпретације* и в) *дескриптивне методе*. Структурална метода омогућила јој је издвајање структурних типова и подтипова релативних зависних клауза српског стандардног језика, док је *семантичка метода* омогућила издвајање семантичких типова и подтипова релативних зависних клауза (у првом реду подтипова рестриктивних и нерестриктивних релативних клауза), као и типове и подтипове форичних односа антецедената. *Дескриптивна метода* омогућила је опис стања у функционалностилски разнородном и репрезентативном корпусу савременог српског језика.

Четврта тематска целина *Увода* јесте врло информативан, и врло детаљан *преглед литературе* о различитим аспектима изучавања релативне реченице. Тако се даје исцрпан прегледа све сербокроатистичке литературе о релативној реченици, након чега следи одређење места релативне реченице у систему зависних реченица, па издвајање критеријума класификације зависних реченица, а у оквиру њих посебно класификације релативних реченица. Будући да једну од најзначајнијих функција у релативној реченици има релативизатор, јер он заступа антецедент у релативној клаузи тако што анафорички упућује, тј. односи се на њега, а на тај начин се и читава релативна клауза односи на антецедент, докторанткиња је посебну теоријску пажњу посветила разматрању логикосемантичких однос између антецедента и релативне клаузе. Након добро проведене теоријске анализе, докторанткиња издваја три типа антецедената, којима ће и посветити сва три наредна истарживачка поглавља своје тезе:

- 1) Лексичко-семантички антецедент уз релативизатор *који/што*_н, *чији*, *какав* и *колики*;
- 2) Ендоцентрични антецедент уз релативизатор *који/што*_н, *чији*, *какав* и *колики*, и 3) (Не)експлицирани формални антецедент уз релативизатор *ко* и *што*_н.

У другом поглављу своје тезе, а заправо првом истраживачко-емпиријском поглављу докторанткиња се абави анализом *лексичко-семантичког антецедента релативне клаузе уврштене релативизаторима који/што*_н, *чији*, *какав* и *колики*.

Исцрпна анализа форичности лексичко-семантичког антецедента показала је да су детерминатори најфреквентнији форички елемент који омогућава диференцијацију нерестриктивности и рестриктивности релативне адјективне клаузе. При том је показано да сви *показни детерминатори* могу анафорички упућивати на већ споменуту језичку јединицу у ширем контексту или одређену знањем о ванјезичкој стварности (егзофора) и тако доприносити да се адјективна реченица која следи протумачи као нерестриктивна. Анализа је потврдила и то да сви *показни детерминатори* могу и катафорички упућивати на адјективну клаузу, при чему су детерминатори носеоаци емфатичког акцента и самим тим сигнализирају да ће се извршити одабирање подкупа референата на основу критеријума који доноси адјективна клауза, а након катафора увек долази рестриктивна клауза. Докторанткиња показује да *показни детерминатори* придевског карактера у антецеденту, који почивају на категоријалним принципима квалитета и квантитета, поред очекиваних

релативизатора *какав* и *колики* могу у одређеним условима имати и релативизатор *који* који уводи адјективну клаузу.

Када је пак реч о *присвојним* детерминаторима, истраживање је показало да у великом броју случајева постоји повезаност између присутности присвојног детерминатора у антецеденту и нерестриktivности адјективне клаузе. Анализа је показала да присвојни детерминатор у антецеденту када анафорички упућује утиче на нерестриktivност адјективне клаузе, али не увек јер је у случајевима уникатности именичког појма у антецеденту адјективна клауза нерестриktivна и без присвојног детерминатора у антецеденту.

Када је пак реч о *неодређеним* детерминаторима референцијално употребљеним приказано је да они указују на непознатост реалног референта, али и да функционишу као квантификатори који референт именичког појма издвајају из скупа могућих референата тако да се издвајањем постиже његова одређеност, што адјективну клаузу чини нерестриktivном. То значи да је у српском језику могуће да именски израз буде одређен иако је непознат, јер за надређену клаузу не мора бити релевантна идентификација референта, већ неко својство, специфичност.

Анализа је показала да и *општи* детерминатори могу катафорички упућивати и наглашавати рестриktivност адјективне клаузе. *Одрични* детерминатори су пак мање фреквентни у корпусу и најчешће својом катафоричким упућивањем на адјективну клаузу истичу да нема ниједног референта који би одговарао критеријуму постављеном у адјективној клаузи. Одрични детерминатор својом емфатичким акцентом најављује и истиче рестриktivност и самим тим неопходност адјективне клаузе, али и својом сталном семантиком наглашава да нема изузетака у скупу на који реферира супстантив у антецеденту.

Докторанткиња је показала да синтагматски контекст лексичко-семантичког антецедента има кључну улогу при анализи форичке компоненте супстантива у антецеденту и да, с тим у вези, центар семантичког својства форичности представљају детерминатори, нарочито показни. Посебну пажњу докторанткиња је у овом поглављу посветила и форичност супстантива у антецеденту без синтагматског контекста, везану за употребу личних заменица и властитих именица, као и именица општеног значења.

У трећем поглављу – *Ендоцентрични антецедент релативне клаузе уврштене релативизаторима који/што, чји, какав и колики* – како се и самим насловом наглашава, анализирање су релативне реченице с ендоцентричним антецедентом, што ће рећи с антецедентом који се односи на групу синтаксички повезаних речи, у којој је подређени члан функционално еквивалентан групи, односно супстантиватизиран, с тим да овај антецедент може катафорички или анакатафорички упућивати. Ендоцентрични антецедент има само катафоричко упућивање према релативној клаузи у исказима у којима именица која је изостављена из антецедента није експлицирана у контексту. У ситуацијама када контекст не садржи одговарајућу именицу, онда се на основу сталног садржаја заменице и садржаја адјективне клаузе претпоставља именички садржај и он је по правилу општег карактера, тј. обележја су му [+људско] и [+/-једнина], па је зато и изостављен као редувантан (најчешће је претпостављена именица *човек / људи*). То значи да ендоцентрични антецедент представља најчешће неререференцијални израз. Када је анакатафоричко упућивање у питању, ендоцентрични антецедент може упућивати концептуално и референцијално, при чему се концептуалном анафором упућује на неререференцијалне изразе (показним заменицама за идентитет, неодређеном и општом заменицом) или на референцијалне изразе, али се преузима денотат именског израза (показне заменице за идентитет и квалитет, неодређене, опште и одричне заменице, квалификатори, квантификатори). Поред концептуалне анафоре

анакатафоричког ендоцентричног антецедента, издвајени су и искази са референцијалном анафором, која подразумева анафору према именском изразу од којег се поред денотације преузима и референција, или пак анафору којом се подразумевана лексема у антецеденту одређује као денотат, с тим да је ендоцентрични антецедент са подразумеваном лексемом коререференцијалан са именским изразом на који се упућује, при чему је адјективна клауза на коју се катафорички упућује нерестриktivна. У овом поглављу истражени су сви формални типови релативизатора и услови који омогућавају њихову употребу и међусобну супституентност и деференцијацију.

Четврто поглавље дисретације – 4. *Формални антецедент релативне клаузе уврштене релативизаторима ко и што* – како је и његовим насловом сугерисано, посвећено је анализи релативних реченицама с формалним антецедентом. Анализа је показала да се формални антецедент битно разликује од ендоцентричног антецедента, односно да није могуће ендоцентрични антецедент сматрати формалним. Формални антецедент упућује на релативну клаузу као на своју дескриптивну допуну и са њом чини конструкцију која може имати функцију субјекта, објекта, предикатива, неконгруентног атрибута, прилошких одредби. Релативне клаузе уз (не)експлицирани формални антецедент имају парадигматски однос са именицом као врстом речи, па су заправо супстантивне релативне клаузе, које представљају обавезне допуне формалном антецеденту, али нису носиоци лексичког садржаја, већ описујући га, упућују на њега.

Релативне супстантивне клаузе уврштене релативизатором *ко* представљају одредбено-допунске клаузе јер заменица *ко* сталном својом семантиком подразумева упућивање на ентитет који има својство [+живо], [+људско], [+једнина], а то значи да упућује на лексему *човек* у неререференцијалном значењу, па их зато докторанткиња и сматра одредбеним. То међутим није њихова коначна «идентификација», будући да су оне и допунске, с обзиром на синсемантичност њиховог формалног антецедента (лексема *човек* не може се експлицирати у антецеденту). Оне су дакле увек релативне одредбено-допунске клаузе.

Формални антецедент уз релативизатор *што* може упућивати на било који именски израз, пропозицију или већи део дискурса и по томе се суштински разликује од формалног антецедента уз релативизатор *ко*. Формални антецедент уз заменицу *што* у функцији релативизатора је десемантизована (синсемантична) заменица, односно заменица без тачно одређеног лексичког значења, која значење стиче захваљујући својој форичности. Лексички садржај антецедента на који се упућује може бити номиналан (именица или именички израз) или пропозицијски (реченица или већи део дискурса). Десемантизовани антецедент представља супститут допуне управног глагола надређене клаузе, али како је лексички празан, рестриktivна релативна клауза не може бити његова одредба, већ *допуна*. Специфичност ове допуне је у томе што ни она није носилац лексичког садржаја формалног антецедента, већ својим конкретнијим описом упућује на лексички садржај. Овакве допунске клаузе назване су *дескриптивним* јер се том предикацијом описује оно што је својствено експлицираном или имплицираном формалном антецеденту.

Референцијалност или неререференцијалност глаголске радње у предикату надређене клаузе, као и читав садржај надређене клаузе одређују формални антецедент као референцијални или неререференцијални израз. Докторанткиња је детаљано испитала и описала све типове формалних антецедената и услове њихове облигаторности и редувантности, показујући да су у савременом српском језику супстантивне релативне клаузе са (не)експлицираним формалним антецедентом веома фреквентне, при чему је анализа показала да је употреба експлицираног формалног антецедента

везана пре свега за: принцип економије у језику, затим за истицање лексичког садржаја антецедента, као и за истицање садржаја релативне клаузе.

Последње, пето, текстуално поглавље дисертације доноси *Закључке* прведених теопријских и теоријско-емпиријских анализа релативних реченица са форичким супстантивним натецедентом у савременом српском језику. У овом је поглављу дат сажетак целог истраживања – према критеријумима који су у анализи примењивани. У закључку је тако сажето представљена структура овог типа релативних реченица, при чему је посебно указано на типове антецедента и њихов међуоднос са типовима релативизатора, а све с циљем идентификације критеријума рестриктивности и нерестриктивности овог структурног подтипа релативних реченица савременог српског језика.

Неправедно би било, на крају описа садржаја дисертације, не споменути списак литературе, у коме су се нашле све релевантне библиографске јединице не само о релативним реченицама, него и о многобројним додирним теоријским појавама, без чијег уважавања није била могућа комплетна анализа овог структурно-семантички врло сложеног типа зависнослужених реченица.

II Оцена о испуњености обима и квалитета

у односу на пријављену тему

Докторска дисертација Тање Русимовић *Релативне реченице са форичким супстантивним антецедентом у савременом српском језику* у потпуности испуњава пријављеном темом формулисане циљеве, предмет и хипотезе. Она истовремено потврђује да је пријављена тема била врло подобна и захтевна за израду докторске дисертације. Наиме, показало се да релативне реченице са форичким супстантивним антецедентом представљају подручје са великим бројем отворених проблема. Истраживање је подразумевало веома велику функционалностилски разноврсну ексцерпцију. Број разрешених и покренутих питања у многоме је надмашио очекивања приликом пријаве теме.

Врло утемељена теоријско-емпиријска анализа потврдила је свих седам хипотеза, које одражавају суштину истарживаног и разрешаваног проблема међуодноса антецедента и релативне клаузе:

1. Анафоричко (ређе егзофоричко) упућивање лексичко-семантичког антецедента утиче на одређивање адјективне клаузе као нерестриктивне.
2. Катафоричко упућивање лексичко-семантичког антецедента утиче на одређивање адјективне клаузе као рестриктивне.
3. Катафоричко упућивање ендочентричног антецедента утиче на одређивање адјективне реченице као рестриктивне.
4. Анакатафоричко упућивање ендочентричног антецедента утиче на одређивање адјективне клаузе као рестриктивне или нерестриктивне.
5. Катафоричко упућивање нереференцијалног формалног антецедента утиче на одређивање супстантивне релативне клаузе као рестриктивне.
6. Катафоричко упућивање референцијалног формалног антецедента која продужава упућивање анафором, егзофором или катафором утиче на одређивање супстантивне релативне клаузе као рестриктивне или нерестриктивне.
7. Функционални статус форичког елемента – катафора или анафора (ређе егзофора) – директно предодређује рестриктивни или нерестриктивни статус релативне клаузе.

Тања Русимовић је своје истраживање извела је комбиновањем синтаксичко-семантичке и дескриптивне методе. Као суперординирани критеријум узиман је синтаксички, и то на основу врсте антецедента, и с њим комбинованог релативизатора.

Према том критеријуму типа антецедента издвојена су три структурно-семантички диференцирана типа релативних реченица, и то реченице са:

1. лексичко-семантичким антецедентом уз релативне адјективне клаузе уврштене релативизаторима који/што, чији, какав и колики;
2. ендоцентричним антецедентом уз релативне адјективне клаузе уврштене релативизаторима који/што, чији, какав и колики;
3. (не)експлицираним формалним антецедентом уз релативне супстантивне клаузе уврштене релативизаторима ко и што.

На наредном нивоу класификације издвојени су и описани структурно-семантички подтипови ових реченица, при чему је укључењем и структурног и семантичког и функционланостилског критеријума анализа и у целини и у свим својим деловима постала свеобухватнија, вишеаспектнија и усложњенија.

Докторанткиња је у дисертацији исказала изразиту способност комбиновања аналитичке и синтетичке методе. Будући да је добро издвојила класификационе критеријуме, у свим поглављима и потпоглављима полазишни принципи су били дедуктивни, да би се у конкретној анализи те дедуктивне поставке разопштавале, и у завршници, као спознате потврђивале. Тиме је остварен готово парадигматски пут ингвистичке дедуктивне анализе: полазак од општег кроз његово разопштавање, па враћање општем кроз уопштавање издвојених семантичких и синтаксичких конституената, при чему се полазишно и исходишно опште битно разликују. Полазишно подразумева пут кроз структуру као непознату целину, док исходишно увек значи виђење структуре као спознате целине. На тај начин постигнут је више него успешан спој емпиријског и теоријског, при чему су они увек у интерференцији јер су у служби један другоме.

III Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области и оцена њене оригиналности

Докторска дисертација Тање Русимовић *Релативне реченице са форичким супстантивним антецедентом у савременом српском језику* припада све области синтаксе реченице српскога језика, и то и структурне и семантичке синтаксе српскога језика. Релативна реченице представља подручје са врло великим бројем нерешених питања, подручје које подразумева укључење великог броја критеријума, каоо грамстичко-синтаксичких тако и граатичко и логичко семантичких. У томк подручју укршта се велики борј критеријума синтаксе и семантике, али не само граматуичке него и логичке семантике.

У србистичкој и/или сербокroatистичкој литератури пре дисертације Тање Русимовић постоја је велики број радова. чак и неколике књиге (од којих је свакако најзначајнија она Сњежане Кордић), али ни у једном ширем раду или монографији није исцрпно и тако критеријално свеобухватно, а посебно на такво богатом функционалностилкси разнообразном контексту, нализирани најфреквентнији и научно назахтевнији тип релативних реченица: онај с форичким супстантивним антецедентом. Зато је докторанткињин главни циљ био издвајање структурних и семантичких (под)типова релативних реченица са форичким супстантивним антецедентом.

Пошто у досадашњој граматичкој и научној литератури нису дати јасни критеријуми диференцијације рестриктивног и нерестриктивног значења ових реченица, докторанткиња је морала, и успела, издвојити јасне критеријуме препознавања (не)референцијаности унутар формално недиференцираних типова релативних реченица.

Тему је докторанткиња обрадила исцрпно: то је прва досада најисцрпнија, научно најутемељенија монографска студија о проблематици реактивних реченица са фориичким супстантивним антецедентом. У овој дисертацији доста је научно новог: од издвајања самог проблема релативних реченица с фориичким антецедентом, преко издвајања јасних критеријума идентификације њихове референцијалне или неререференцијалне семантике, до примењене методологије и критеријалног издвајања структурних и семантичких подтипова унутар овог типа зависносложених релативних реченица.

Докторанткиња је консултовала сву релевантну литературу која се директно, додирно или општетеоријски односи на проблематику сложених, апосебно релативних реченица, па се у поређењу с том литературом јасно уочава и вредност саме дисертације, односно њених научних резултата. Дисертација Тање Русимовић, рађена на богатом функционалностилски разуђеном корпусу, доноси научно врло вредне резултате, који су значајан допринос не само србистици него и славистици и општој лингвистици. Ова дисертација је према свим научним критеријумима врло вредно оригинално научно дело.

IV Научни резултати докторске дисертације, примењивост и корисност резултата у теорији и пракси и начин презентовања резултата научној јавности

С обзиром на наведене домете, оригиналност и актуелност докторске дисертације Тање Русимовић научни резултати њене докторске дисертације јесу и теоријски и емпиријски.

Ако је основни предмет и циљ истраживања у дисертацији Тање Русимовић био опис и синтаксичко-семантичка (пот)класификација сложених реченица с релативном клаузом чији је антецедент супстантивна јединица (лексема или синтагма) са семантички или формално присутним фориичким (анафориичким или катафориичким) елементом у свом саставу, онда је јасно да је тај циљ у потпуности испуњен: докторанткиња је издвајала и дала детаљан синтаксичко-семантички опис свих формалних и семантичких модела зависносложених релативних реченица са свим типовима фориичких антецедената уз релативне заменице као релативизаторе.

Докторанткиња је, наиме, примјеном врло утемељених синтаксо-семантичких критеријума издвојила, и у даљој анализи према фориичко-семантичком критеријуму поткласификовала у велики број подмодела, три структурно-семантичка модела релативних реченица на основу критеријума типа фориичког елемента:

1. лексичко-семантички антецедент уз релативне адјективне клаузе уврштене релативизаторима који/што_н, чији, какав и колики;
2. ендоцентрични антецедент уз релативне адјективне клаузе уврштене релативизаторима који/што_н, чији, какав и колики;и
3. (не)експлицирани формални антецедент уз релативне супстантивне клаузе уврштене релативизаторима ко и што.

При том, издвојени и анализирани како семантички тако и структурни модели ових релативних реченица нису плод теоријског домишљања, него резултат врло темељне анализе веома богатог функционалностилски разнообразног корпуса савременог српског језика. Пошто су до дисертације Тање Русимовић ови (под)моделу реативних реченица били или једнострано или корпуснодоста непотпуно описани, резултати дисертације Тање Русимовић попуниће једно празно поље у граматички савременог српског језика. Релативне реченице са фориичким супстантивним антецедентом од сада ће у граматикама бити не само присутнији него и научно утемељеније представљени. Осим тога резултати докторске дисертације Тање Русимовић иницираће низ других

истраживања о другом, додирним типовима релативних реченица српскога језика, посебно мешуодносу координацијске и субординацијске релативности, и односу адјективне и адвербијалне релативности. Зато дисертацију треба што пре публиковати како би њени резултати били доступни широј филолошкој јавности.

V Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

Тања Русимовић објавила је досада 15 научних радова, од којих три у коауторству. Она је своје радове објављивала у часописима највеће категорије (нпр. у Српском језику, категорија М24) и са рефератима учествовала на већем броју међународних скупова и конференција. Највећи број тих радова припада системсколингвистичкој области, тј. разматра различита питања из граматичко-семантичке, прије свега синтаксичке структуре српскога језика, у коју област улази и тема њене докторске дисертације. Не доносећи списак радова који су у штампи, нити списак приказа, овде дајемо само библиографију оригиналних ауторских радова публикованих у категоризованим часописима или у рецензираним зборницима са научних, међународних и националних скупова, са следећим категоријама:

Радови из категорије М24:

1) Тања Русимовић, Бранка Миленковић, «Идентитет усмене реализације академског дискурса», *Српски језик – студије српске и словенске XVII*, Београд 2012, стр.539-548, УДК 811.163.41'42, 811.163.41'38 – **М24**

Радови из категорије М51:

2) Тања Русимовић, «Употреба жаргонизама уместо описних придева у говору гимназијалаца у Врању», *Наслеђе*, Крагујевац, 2010, стр. 161-172, УДК 811.163.41'276.3-053.6 ISSN 1820-1768 COBISS.SR –ID 115085068 – **М51**

3) Тања Русимовић, «Експлицирани управни говор у роману *Корени Добрице Ћосица*», *Радови Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву*, бр. 12 књ. 1, Филозофски факултет Пале, 2010, стр. 469-478 (УДК 811.163.41'367.5 ISSN 1512-5859) – **М51**.

Радови из категорије М14:

4) Бранка Миленковић, Тања Русимовић, «Акционо истраживање и критичка анализа дигресија у усменој реализацији академског дискурса професора», *Језик, књижевност, промене: језичка истраживања*, Зборник радова са 4. научне конференције, Филозофски факултет Ниш, 2010, стр. 226-233 (УДК 81'42:37 ISBN 978-86-7379-206-4 COBISS. SR-ID 180452108) - **М14**

5) Тања Русимовић, «Парцелација зависних реченица у романима Успон и пад Паркинсонове болести С. Басаре и Топ је био врео В. Кеџмановићау», *Зборник радова са V међународног научног скупа Језик, књижевност, уметност*, Књига I, Књижевни (стандардни) језик и језик књижевности, уредник Милош Ковачевић, Крагујевац, ФИЛУМ, 2011, стр. 139-147, УДК 811.163.41'367.335; 811.163.41'38 ISBN 978-86-85991-35-6 – **М14**

6) Тања Русимовић, «Употреба жаргонизама са пејоративним значењем у говору омладине», у: *Језик, књижевност, комуникација: језичка истраживања*, Зборник радова са 5. научне конференције, Филозофски факултет Ниш, 2012, стр. 359-366, УДК 811.163.41'276.4-053.6 ISBN 978-86-7379-241-5 COBISS.SR-ID 190409740 – **М14**

10) Тања Русимовић, «Адјективне клаузе с неодређеним детерминатором у антецеденту», *Зборник радова са VI међународног научног скупа Језик, књижевност, уметност*, Књига I: Структурне карактеристике српскога језика, уредник Милош

Ковачевић, Крагујевац, ФИЛУМ, 2012, стр. 151-158, УДК 811.163.41'367.355 ISBN 978-86-85991-42-4 COBISS.SR-ID 194254092 – **M14**

7) Тања Русимовић, «Употребна вредност релативизатора који у односу на релативизаторе *какав* и *колики* у адјективним клаузама с показним детерминаторима у антецеденту», *Језик, књижевност, вредности: језичка истраживања*, Зборник радова са 6. научне конференције, Филозофски факултет Ниш, 2013, стр. 171-181, УДК 811.163.41'367.626 ISBN 978-86-7379-278-1 COBISS.SR-ID 198116620 – **M14**

8) Тања Русимовић, «Рестриктивност адјективних клауза с властитом именицом у антецеденту», *Зборник радова са VII међународног научног скупа Језик, књижевност, уметност*, Књига I: Традиција и иновације у савременом српском језику, уредник Милош Ковачевић, Крагујевац, ФИЛУМ, 2013, стр. 195-205, УДК 811.163.41'367.3 ISBN 978-86-85991-52-3 COBISS.SR-ID 201955084 – **M14**

9) Бранка Миленковић, Тања Русимовић, «Употреба мултимедијалних средстава као пратећег материјала у усменој реализацији академског дискурса», *Наука и универзитет: Од науке до наставе*, Зборник радова са научног скупа Наука и савремени универзитет 2, Филозофски факултет у Нишу, 2013, стр. 77-90, УДК 371.68:[371.3:378 ISBN 978-86-7379-299-6 COBISS.SR-ID 202679052 - **M14**

10) Тања Русимовић, «Маргинализација сентенцијалних релативних клауза», *Језик, књижевност, маргинализација: језичка истраживања*, Зборник радова са 7. научне конференције, Филозофски факултет Ниш, 2014, стр. 317-326, УДК 811.163.41'367 ISBN 978-86-7379-323-8 COBISS.SR-ID 206863628 – **M14**

Радови из категорије M45:

11) Тања Русимовић, «Адјективне реченице с релативизатором који и показним детерминатором у антецеденту», у зб. *Савремена проучавања језика и књижевности*, I/1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2009, стр. 95-103, ISBN 978-86-85991-16-5 COBISS.SR-ID 172224012 - **M45**

12) Тања Русимовић, «Ставови ученика о толеранцији у фокусу анализираних придевских жаргонизама», *Зборник радова са научног скупа „Школа у природи као фактор социјализације и могућност сузбијања насиља“*, Учитељски факултет Врање, 2011, стр. 377-387, 81'276.3-053.5, 81'276.4; 37.06-055.25 – **M45**

13) Тања Русимовић, «Поступци осамостаљивања реченичних конституената у роману Нечиста крв Б. Станковића», *Нечиста крв Борисава Станковића сто година после (1910-2010)*, Тематски зборник Учитељског факултета у Врању, 2011, стр. 296-305 УДК 821.163.41.09-31 ISBN 978-86-82695-80-6 COBISS.SR-ID 184392460 – **M45**

Радови из некатегоризованих часописа:

14) Тања Русимовић, «Употреба описних придева у говору ученика основних школа у Врању», *Методичка пракса*, часопис за наставу и учење, 2011/1, Учитељски факултет Врање и „Школска књига“ ДОО, Београд, 2011, стр. 59-68, УДК 371.46 ISSN 0354/9801

15) Тања Русимовић, «Језичко-стилска анализа приче *Игра* Данила Киша», *Методичка пракса*, часопис за наставу и учење, 2011/2, Учитељски факултет Врање и „Школска књига“ ДОО, Београд, 2011, стр. 217-226, (УДК 37.013 ISSN 0354/9801).

Учешће на научним скуповима:

Тања Русимовић је с рефератима је до сада учествовала на седамнаест међународних или националних филолошких скупова, и то:

1) Конференција младих филолога, ФИЛУМ, Крагујевац, 14. 2. 2009. (реферат *Адјективне реченице с релативизатором који и показним детерминатором у антецеденту*);

- 2) Округли сто са међународним учешћем, Центар за научно-истраживачки рад Учитељског факултета у Врању, Врање, 4. 12. 2009. (реферат *Ставови ученика о толеранцији у фокусу анализираних придевских жаргонизама*);
- 3) Конференција младих филолога, ФИЛУМ, Крагујевац, 06. 3. 2010. (реферат *Адјективне реченице с релативизатором који и присвојним детерминатором у антецеденту*);
- 4) Научни скуп *Језик, књижевност, промене*, Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 24. и 25. 4. 2010. (реферат *Action research и неки аспекти критичке анализе академског дискурса професора*);
- 5) Научни скуп *Језик, књижевност, уметност*, ФИЛУМ, Крагујевац, 29-30. 10. 2010. (реферат *Парцелација зависних реченица у романима Успон и пад Паркинсонове болести С. Басаре и Топ је био врео В. Кеџмановића*);
- 6) Научни скуп *Трагом књижевних мотива Борисава Станковића (Нечиста крв 1910-2010)*, Учитељски факултет у Врању 12. и 13. 11. 2010. (реферат *Поступци осамостаљивања реченичних конституената у роману Нечиста крв Б. Станковића*);
- 7) Конференција младих филолога, ФИЛУМ, Крагујевац, 12. 3. 2011. (реферат *Адјективне реченице с релативизатором који и опитим и одричним детерминатором у антецеденту*);
- 8) Научни скуп *Језик, књижевност, комуникација*, Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 15. и 16. 4. 2011. (реферат *Употреба жаргонизама са пејоративним значењем у говору омладине*);
- 9) Научни скуп *Наука и идентитет*, Филозофски факултет Пале, 21. и 22. 5. 2011. (реферат: *Идентитет усмене реализације академског дискурса*);
- 10) Научни скуп *Језик, књижевност, уметност*, ФИЛУМ, Крагујевац, 28-29. 10. 2011. (реферат *Адјективне реченице с неодређеним детерминатором у антецеденту*);
- 11) Научни скуп *Језик, књижевност, уметност*, ФИЛУМ, Крагујевац, 26-27. 10. 2012. (реферат *Рестриktivност адјективних клауза с властитом именицом у антецеденту*);
- 12) Научни скуп *Наука и универзитет 2*, Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 16-17. 11. 2012. (реферат: *Употреба мултимедијалних средстава као пратећег материјала у усменој реализацији академског дискурса*);
- 13) Научни скуп *Језик, књижевност, вредности*, Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 27. и 28. 4. 2012. (реферат *Употребна вредност релативизатора који у односу на релативизаторе какав и колики у адјективним клаузама с показним детерминаторима у антецеденту*);
- 14) Научни скуп *Језик, књижевност, маргинализација*, Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 26. и 27. 4. 2013. (реферат *Маргинализација сентенцијалних релативних клауза*);
- 15) Научни скуп *Језик, књижевност, уметност*, ФИЛУМ, Крагујевац, 25-26. 10. 2013. (реферат *Вишезначност синтаксичког споја показне заменице то и зависне клаузе уврштене везником што*);
- 16) Научни скуп *Наука и универзитет 3*, Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 15-16. 11. 2013. (реферат *Употреба хендаута у реализацији академског дискурса*);
- 17) Научни скуп *Језик, књижевност, дискурс*, Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 25. и 26. 4. 2014. (реферат *Реитерација као кохезивно средство у усменој реализацији академског дискурса*).

Петнаест научних радова, од којих су само три коауторска, а од којих сви потпадају под категорију оригиналних научних радова, и учешће с рефератима на седамнаест научних скупова, од којих десет има категорију међународних, на посредан начин потврђују квалитет публикованих научних радова Тање Русимовић, посебно ако се има у виду да су радови у већини часописа и свих зборника са међународних скупова прошли категорију рецензирања.

Између наведених оригиналних научних радова, шест се бави проблематиком која се истражује у докторској докторске дисертације, а један је објављен у часопису категорије М24.

Зато се већ на основу дате библиографије, на основу тема којима се у својим радовима бавила, и на основу публикација у којима су оригинални научни радови објављени може закључити да је Тања Русимовић зрео научни радник, са низом научних резултата презентованих како у научним часописима тако и на научним скуповима.

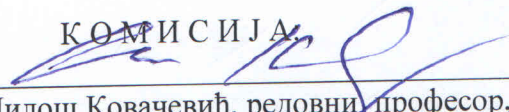
VI Закључак и препорука

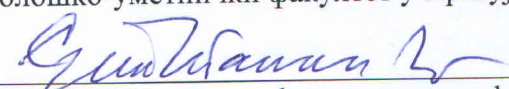
Све до сада наведено недвосмислено показује да је Тања Русимовић научно врло успешно обрадила захтевну тему о релативној реченици са форичким супстантивним антецедентом у савременом српском језику, чија проблематика улази у најсложенију област системскограматичких истраживања – у област семантичке синтаксе. У својој докторској дисертацији *Релативне реченице са форичким супстантивним антецедентом у савременом српском језику* Тања Русимовић испољила је све врлине доброг лингвисте – врло добру кореспонденцију са обимном и теоријски разнородном литературом, више него добро познавање и примену научне лингвистичке методологије на различитим нивоима анализе (синтаксичком, семантичком, и стилистичком), одличну примену и хијерархизацију различитих критеријума анализе, изражен смисао за интерференцију анализе и синтезе, и врло добру класификацију и опис богатог функционалностилски разнообразног корпуса српског језика. Врло захтевна тема урађена је на филолошки готово беспрекоран начин, па дата монографија улази међу онајбоље монографије које за предмет имају анализу зависносложених реченица српскога језика.

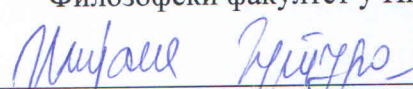
Зато са задовољством предложимо Наставно-научном већу Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу да прихвати овде образложену позитивну оцену о докторској дисертацији Тање Русимовић под насловом *Релативне реченице са форичким супстантивним антецедентом у савременом српском језику* и докторанткињи одобри усмену одбрану пред комисијом која и потписује овај извештај.

Крагујевац, 24. 6. 2014.

КОМИСИЈА

1. Др Милош Ковачевић, редовни професор,
ужа научна област: Савремени српски језик и
Теоријске лингвистичке дисциплине
Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

2. Др Срето Танасић, редовни професор,
ужа научна област: Савремени српски језик
Филозофски факултет у Нишу

3. Др Илијана Чутура, доцент, Факултет
педагошких наука у Јагодини, ужа научна
област: Савремени српски језик и Методика
наставе српског језика и књижевности